

**OILAVIY-MAISHIY ZO‘RAVONLIK — SUKUT BILAN YASHIRILGAN
JINOYAT: JINOIY-HUQUQIY TAHLIL, GENDER TENGLIK VA
QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH ZARURATI**

Fayzullayeva Shaxina Nasriddin qizi

Navoiy yuridik texnikumi o‘qituvchisi

Telefon: +998 (91) 332 62 21

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 126¹-moddasida nazarda tutilgan oilaviy-maishiy zo‘ravonlik jinoyatining huquqiy mohiyati, ijtimoiy xavfliligi va amaliy qo‘llanishidagi muammolar chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda oilaviy zo‘ravonlikning jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va jinsiy shakllari jinoyat-huquqiy nuqtai nazardan yoritilib, ularning yashirin sodir etilishiga sabab bo‘luvchi ijtimoiy, madaniy va gender stereotiplari ochib beriladi. Shuningdek, maqolada gender tenglik tamoyilining oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurashdagi o‘rni asoslanib, xorijiy davlatlar (Ispaniya, Germaniya, Kanada) tajribasi qiyosiy-huquqiy usulda tahlil qilinadi. Ushbu tajriba asosida milliy qonunchilikni takomillashtirish, himoya mexanizmlarini kuchaytirish va zo‘ravonlikning oldini olishga qaratilgan amaliy takliflar ilgari suriladi. Maqola huquqni qo‘llash amaliyoti, ilmiy tadqiqotlar va normativ-huquqiy islohotlar uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: oilaviy-maishiy zo‘ravonlik, Jinoyat kodeksi 126¹-modda, gender tenglik, himoya orderi, jinoyat-huquqiy tahlil, xorijiy tajriba, jinoyat obyekt, jinoyat subyekti, huquqbuzarlik, xavfli jinoyatlar, jinoyat obyektiv tomoni, jinoyat subyektiv tomoni.

**ДОМАШНЕЕ НАСИЛИЕ — ПРЕСТУПЛЕНИЕ, СКРЫВАЕМОЕ
МОЛЧАНИЕМ: УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ, ГЕНДЕРНОЕ
РАВЕНСТВО И НЕОБХОДИМОСТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА.**

Аннотация: В данной статье представлен углубленный анализ правовой природы, общественной опасности и практического применения преступления домашнего насилия, предусмотренного статьей 1261 УК Республики Узбекистан. Исследование включает физические, психологические, экономические и сексуальные формы домашнего насилия с уголовно-правовой точки зрения и выявляет социальные, культурные и гендерные стереотипы, обуславливающие скрытое усвоение эго. В государственном также анализируется опыт зарубежных стран (Испания, Германия, Канада) с использованием сравнительно-правового метода, основанного на роли принципов гендерного равенства в борьбе с домашним насилием. На основе этого опыта выдвигаются практические предложения по совершенствованию национального законодательства, усилению механизмов защиты и предотвращению насилия. Статья имеет важное теоретическое и практическое значение для практических, научных исследований и нормативно-правовой реформы.

Ключевые слова: семейное и домашнее насилие, статья 1261 Уголовного кодекса, гендерная дискриминация, охранный ордер, уголовно-правовой анализ, зарубежный опыт, пресупление объекта, пресупление субъекта, правонарушение, опасное пресупление, объективная сторона пресупления, субъективная сторона пресупления.

DOMESTIC VIOLENCE — A CRIME HIDDEN BY SILENCE: CRIMINAL-LEGAL ANALYSIS, GENDER EQUALITY, AND THE NEED TO IMPROVE THE LEGISLATION

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the legal nature, social danger and practical application of the crime of domestic violence, stipulated in Article 126¹ of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. The study covers physical, psychological, economic and sexual forms of domestic violence from a criminal-legal perspective and reveals social, cultural and gender stereotypes that cause their hidden commission. The article also analyzes the experience of foreign

countries (Spain, Germany, Canada) using a comparative legal method, based on the role of the principle of gender equality in the fight against domestic violence. Based on this experience, practical proposals are put forward to improve national legislation, strengthen protection mechanisms and prevent violence. The article is of significant theoretical and practical importance for law enforcement practice, scientific research and regulatory and legal reforms.

Keywords: *family and domestic violence, Article 126¹ of the Criminal Code, gender equality, protection order, criminal-legal analysis, foreign experience, object of crime, subject of crime, offense, dangerous crimes, objective aspect of crime, subjective aspect of crime.*

Kirish. Zo‘ravonlik boshlanadigan joy — sukut

Jamiyatda ayrim jinoyatlar shovqin bilan sodir bo‘ladi — ko‘chalar guvoh, odamlar guvoh, hujjatlar guvoh. Ammo eng og‘ir jinoyatlar bor, ular jimlik ichida yashaydi. Ular sud zallariga kamdan-kam yetib boradi, statistikada kam ko‘rinadi, lekin inson ruhida eng chuqur iz qoldiradi. Oilaviy-maishiy zo‘ravonlik ana shunday jinoyatlardan biridir.

Bu jinoyat qurolsiz sodir etiladi, ammo uning oqibatlarini ba‘zan quroldan ham og‘irroq bo‘ladi. U tanani emas, avvalo insonning o‘ziga bo‘lgan ishonchini, qadriyatini va ovozi sindiradi. Eng xavflisi shundaki, u ko‘pincha “oila”, “sabr”, “muqaddaslik” kabi ijtimoiy niqoblar ortida yashirinadi va shu sababli uzoq vaqt huquqiy bahosiz qoladi.

Zamonaviy huquqiy davlat uchun eng murakkab savollardan biri shuki: inson huquqlari qayerda tugaydi va oila qayerdan boshlanadi? Agar huquq oila eshigida to‘xtab qolsa, u insonni himoya qilish vazifasini bajarmaydi. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksiga 59²- modda va O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga 126¹-moddaning kiritilishi — davlatning muhim huquqiy va axloqiy pozitsiyasidir. Bu norma oilani huquqdan mustasno hudud emas, balki huquq to‘liq amal qilishi lozim bo‘lgan makon sifatida tan oladi.

Biroq norma mavjudligi muammoning yechimi degani emas. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, oilaviy-maishiy zo'ravonlik holatlarining katta qismi hanuzgacha huquqiy maydonga chiqmaydi, jabrlanuvchi sukut saqlaydi, jamiyat esa ko'pincha tomoshabin bo'lib qoladi. Bu esa jinoyat-huquqiy mexanizmlarning samaradorligi, gender tenglik tamoyilining real ishlashi va davlatning himoya funksiyasi borasida jiddiy savollarni yuzaga keltiradi.

Mazkur maqola ana shu savollarga javob izlashga qaratilgan. Unda oilaviy-maishiy zo'ravonlik jinoyatining huquqiy mohiyati chuqur tahlil qilinadi, amaldagi normaning muammoli jihatlari ochib beriladi, xorijiy tajriba bilan qiyosiy tahlil o'tkaziladi hamda inson sha'ni va gender tenglik tamoyiliga asoslangan aniq takliflar ilgari suriladi. Maqolaning bosh g'oyasi shundan iboratki: oilani saqlab qolish zo'ravonlik evaziga emas, inson qadr-qimmatini himoya qilish orqali amalga oshirilishi kerak.

Oilaviy-maishiy zo'ravonlikning jinoyat-huquqiy mohiyati, huquqdagi mavjud bo'shliqlar va xorijiy tajribaga asoslangan qonunchilikka takliflar

Oilaviy-maishiy zo'ravonlik jinoyati o'zining ijtimoiy xavflilik darajasi bilan boshqa zo'ravonlik jinoyatlaridan tubdan farq qiladi. Chunki bu jinoyat tasodifiy emas, balki tizimli, takrorlanuvchi va ko'pincha yashirin xarakterga ega. Jinoyat kodeksining 126¹-moddasi aynan shu jihatni inobatga olgan holda, zo'ravonlikni yaqin qarindoshlik yoki birga yashash munosabatlari doirasida sodir etilgan maxsus jinoyat sifatida ajratib ko'rsatadi. Mazkur moddaning joriy etilishi — davlatning oilani “mutlaq xususiy hudud” sifatida emas, balki inson huquqlari amal qiladigan ijtimoiy makon sifatida tan olganining huquqiy ifodasidir. Zero, zo'ravonlik sodir bo'layotgan joyning devorlari qanchalik qalin bo'lmasin, jabrlanuvchining huquqlari u yerda tugamasligi lozim.

Sud statistikasiga ko'ra, 2023-yilda O'zbekistonda ayollarga nisbatan zo'ravonlik va tazyiq bilan bog'liq 2638 ta jinoyat ishi hamda 10 091 ta ma'muriy huquqbuzarlik ishi ko'rib chiqilgan. Oliy sud bergan ma'lumotlarga qaraganda, MJtKning 59²-moddasi (oilaviy (maishiy) zo'ravonlik) bilan 4343 nafar shaxs

ma'muriy javobgarlikka tortilib, ularning 2344 nafariga jarima, 1999 nafariga esa ma'muriy qamoq jazosi qo'llanilgan, jinoyat kodeksining 126¹-moddasi (oilaviy (maishiy) zo'ravonlik) bilan 134 nafar shaxs sudlanib, ularning 51 nafariga ozodlikdan mahrum qilish jazosi, 83 nafariga esa ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazolar tayinlangan.¹

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, mazkur norma mavjud bo'lishiga qaramay, uni qo'llashda ehtiyotkorlik haddan tashqari yuqori. Ko'pincha huquqni muhofaza qiluvchi organlar oilaviy zo'ravonlikni "oilaviy nizo", "maishiy kelishmovchilik" sifatida baholab, jinoyat-huquqiy yondashuvdan chekinadi. Bu esa normaning mavjudligi bilan uning real ishlashi o'rtasida jiddiy tafovut borligini ko'rsatadi.

Oilaviy-maishiy zo'ravonlikning eng xavfli jihati — uning ko'rinmasligidadir. Jabrlanuvchi ko'pincha zo'ravonlikni jinoyat sifatida emas, balki "taqdir", "oila ichidagi masala" yoki "sabr bilan yengiladigan holat" sifatida qabul qiladi. Bu ijtimoiy stereotiplar huquqiy ongni falaj qiladi.

Bunday sharoitda zo'ravonlik faqat jismoniy izlar orqali emas, balki ruhiy sindirish, iqtisodiy qaramlik, ijtimoiy izolyatsiya orqali amalga oshiriladi. Afsuski, aynan ushbu ko'rinishlar jinoyat-huquqiy baholashda eng kam e'tiborga olinadi. Ruhiy zo'ravonlikning isbot mexanizmlari aniq belgilanmagani sababli, jabrlanuvchi dalilsiz qoladi, zo'ravon esa javobgarliksiz. Bu holat huquqning paradoksiga olib keladi: zo'ravonlik mavjud, ammo u huquqiy makonda "ko'rinmaydi".

Oilaviy zo'ravonlik muammosini gender tenglik tamoyilisiz tahlil qilish — oqibatni sababdan ajratishga urinishdir. Statistik va ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilaviy zo'ravonlikning asosiy jabrlanuvchilari ayollar bo'lib, bu holat biologik emas, ijtimoiy sabablar bilan izohlanadi. Gender stereotiplari — "erkak hukmron", "ayol sabrli bo'lishi kerak", "oila saqlanishi hamma narsadan ustun" kabi qarashlar zo'ravonlik uchun qulay muhit yaratadi. Huquqiy norma esa faqat jinoyat sodir bo'lgandan keyin ishga tushadi, ammo uning ildizlari jamiyat tafakkurida

¹ <https://gov.uz/oz/zomin/news/view/37767>

yotadi. Shu bois gender tenglik tamoyilini qonunchilikda mustahkamlash bilan bir qatorda, uni huquqni qo'llash amaliyotida ham real mezonga aylantirish zarur. Sud, tergov va profilaktika organlari zo'ravonlikka "oilani saqlab qolish" prizmasidan emas, balki "inson sha'nini himoya qilish" mezonidan qarashi lozim. 126¹-moddaning eng katta muammolaridan biri — ruhiy va iqtisodiy zo'ravonlik tushunchalarining amaliy mezonlari aniq belgilanmaganidadir. Bu esa huquqni qo'llovchi organlar uchun keng diskretsiya yaratadi va subyektiv qarorlarga olib keladi. Bundan tashqari, himoya orderlarining ijrosi ustidan samarali nazorat mexanizmlarining yetishmasligi ham normaning samaradorligini pasaytiradi. Order qog'ozda mavjud, ammo real hayotda jabrlanuvchini himoya qilmayotgan bo'lsa, u faqat deklarativ hujjat bo'lib qoladi.

Ispaniya tajribasi shuni ko'rsatadiki, oilaviy zo'ravonlikka qarshi kurash faqat jazo bilan cheklanmasligi kerak. Maxsus sudlar, tezkor himoya orderlari va jabrlanuvchini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari bir butun tizim sifatida ishlaydi.²

Germaniyada esa zo'ravon shaxsni vaqtincha uyidan chetlashtirish amaliyoti jabrlanuvchini emas, aynan zo'ravonni muhitdan ajratish prinsipiga asoslanadi.³

Kanada tajribasida esa zo'ravonlar bilan majburiy rehabilitatsiya dasturlari jinoiy retsidivning oldini olishda muhim rol o'ynaydi.⁴

Bu tajribalar shuni ko'rsatadiki, samarali kurash — repressiv emas, balki tizimli va insonparvar yondashuv natijasidir.

Oilaviy-maishiy zo'ravonlikka qarshi samarali kurash faqat jinoiy javobgarlikni belgilash bilan cheklanib qolmasligi lozim. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, zo'ravonlikning eng xavfli shakllari ko'pincha jismoniy iz qoldirmaydi, biroq shaxsning ruhiy holatini izdan chiqarib, uni huquqiy va ijtimoiy

² Republic of Spain Ley Orgánica de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. (2004). Boletín Oficial del Estado. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2004-21760>

³ Germany Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. (2022). Protection against domestic violence in Germany. <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/meta/en>

⁴ Government of Canada. (2019). Family violence in Canada: A statistical profile. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2019001/article/00001-eng.htm>

jihatdan o'z holatga solib qo'yadi. Shu bois, mazkur sohada qonunchilikni takomillashtirish tizimli, chuqur va konseptual yondashuvni talab etadi.

Yuqoridagi tahliliy fikrlardan kelib chiqqan holatda qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha quyidagicha takliflar bayon qilish mumkin:

1. Ruhiiy va iqtisodiiy zo'ravonlik bo'yicha dalillar standartini joriiy etish

Amaldagi huquqni qo'llash amaliyotida ruhiy va iqtisodiiy zo'ravonlik holatlarini isbotlash eng murakkab masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Ko'pincha sud-tergov organlari jismoniiy zo'ravonlik izlarini asosiiy dalil sifatida qabul qiladi, natijada doimiiy tahdid, haqorat, moliyaviiy qaramlikka majbur qilish kabi harakatlar yetarli huquqiiy baho olmasdan qolmoqda. Shu munosabat bilan ruhiy va iqtisodiiy zo'ravonlikni aniqlashda psixologik xulosalar, ijtimoiy xizmatlar hisobotlari, guvohlarning ko'rsatmalari, audio va elektron dalillarni kompleks baholashning yagona huquqiiy standartlarini ishlab chiqish zarur. Bu nafaqat jabrlanuvchini himoyalaydi, balki huquqni qo'llashda subyektivlikni kamaytiradi.

2. Himoya orderlari ustidan raqamli monitoring tizimini joriiy etish

Himoya orderlari oilaviiy zo'ravonlikning takrorlanishining oldini olishda muhim huquqiiy vosita hisoblanadi. Biroq amaliyotda ularning ijrosi ustidan nazorat yetarli emasligi sababli, ushbu mexanizm ko'pincha formal xarakter kasb etadi. Shu bois himoya orderlari ustidan raqamli monitoring tizimini joriiy etish dolzarb ahamiyatga ega. Elektron kuzatuv, masofani nazorat qiluvchi texnologiiyalar va markazlashgan ma'lumotlar bazasi orqali zo'ravon shaxsning belgilangan cheklovlarga rioya etishi real vaqt rejimida nazorat qilinishi lozim. Bu jabrlanuvchining xavfsizligini oshiradi va davlatning himoya majburiyatini amalda ta'minlaydi.

3. Zo'ravon shaxslar uchun majburiy reabilitatsiya institutini yaratish

Zo'ravonlikka faqat jazolash orqali yondashish uni butunlay bartaraf etmaydi. Ko'plab holatlarda zo'ravon shaxslarning xulq-atvori psixologik

muammolar, ijtimoiy stress va noto'g'ri tarbiya natijasi bo'lib chiqadi. Shu sababli zo'ravon shaxslar uchun majburiy reabilitatsiya institutini joriy etish zarur. Bunday dasturlar zo'ravonlikni oqlovchi qarashlarni o'zgartirish, agressiyani nazorat qilish va mas'uliyat hissini shakllantirishga qaratilgan bo'lishi lozim. Reabilitatsiya jazoga muqobil emas, balki uni to'ldiruvchi, kelajakda zo'ravonlikning takrorlanishining oldini oluvchi mexanizm sifatida ko'rilishi kerak.

4. Oilaviy zo'ravonlik bo'yicha maxsus sudyalarning institutini shakllantirish

Oilaviy zo'ravonlik ishlarining o'ziga xos jihatlari mavjud bo'lib, ularni umumiy jinoyatlar bilan bir xil yondashuv asosida ko'rib chiqish ko'pincha yetarli natija bermaydi. Shu sababli oilaviy zo'ravonlik bo'yicha maxsus tayyorgarlikdan o'tgan sudyalarning institutini shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bunday sudyalarning nafaqat huquqiy, balki psixologik va ijtimoiy omillarni ham inobatga olgan holda qaror qabul qilish imkoniga ega bo'ladi. Natijada sud qarorlari yanada adolatli, asosli va jabrlanuvchini real himoya qiluvchi tus kasb etadi.

5. Gender tenglik bo'yicha majburiy huquqiy ta'limni qonunchilikda mustahkamlash

Oilaviy zo'ravonlikning ildizida ko'pincha gender tengsizligi, ustunlik va bo'ysundirishga asoslangan stereotiplar yotadi. Shu bois gender tenglik bo'yicha huquqiy ta'limni faqat tavsiyaviy emas, balki majburiy norma sifatida qonunchilikda mustahkamlash zarur. Ushbu ta'lim tizimi huquqni muhofaza qiluvchi organlar, sudyalarning, ijtimoiy xodimlar va keng jamoatchilikni qamrab olishi lozim. Bu uzoq muddatli istiqbolda zo'ravonlikni oldini olishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

Ta'kidlash joizki, yuqorida ilgari surilgan takliflar jazolashga qaratilgan repressiv choralar majmui emas. Aksincha, ular zo'ravonlikni uning oqibatlarini bilan emas, balki ildizi bilan kurashishga yo'naltirilgan kompleks yondashuvni ifodalaydi. Qonunchilik, institutlar va ijtimoiy ong uyg'unlashgan taqdirdagina oilaviy-maishiy zo'ravonlikka qarshi real va barqaror natijaga erishish mumkin bo'ladi.

XULOSA

Oilaviy-maishiy zo‘ravonlik muammosi — bu faqat alohida shaxslarning fojiasi emas, balki jamiyatning huquqiy yetukligi va axloqiy mas’uliyatini ochib beruvchi mezondir. Mazkur tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, Jinoyat kodeksining 126¹-moddasi oilaviy zo‘ravonlikni jinoyat sifatida tan olishda muhim huquqiy qadam bo‘lsa-da, uning amaldagi ijrosi hali ham bir qator tizimli muammolar bilan to‘qnash kelmoqda. Eng asosiy muammo — zo‘ravonlikning ruhiy va iqtisodiy shakllarini aniqlash va isbotlash mexanizmlarining yetarlicha ishlab chiqilmaganidadir. Bu esa jabrlanuvchini huquqiy himoyasiz, zo‘ravonni esa javobgarliksiz qoldirish xavfini yuzaga keltirmoqda.

Tahlillar shuni anglatadiki, oilaviy zo‘ravonlikning ildizi faqat jinoyat huquqida emas, balki ijtimoiy ongda, gender tengsizligi va zo‘ravonlikni oqlovchi stereotiplarda yotadi. Shu sababli bu muammoga faqat jazolash orqali yondashish yetarli emas. Huquq himoya qiluvchi mexanizmga, davlat esa faqat repressiv emas, balki profilaktik va rehabilitatsion rolga ega bo‘lishi lozim.

Xorijiy davlatlar tajribasi shuni isbotlaydiki, samarali kurash kompleks yondashuvni talab qiladi. Ixtisoslashgan sudlar, tezkor va real ishlaydigan himoya orderlari, zo‘ravon shaxslar uchun majburiy psixologik rehabilitatsiya dasturlari hamda jabrlanuvchini ijtimoiy va iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash tizimi bir-birini to‘ldirgan taqdirdagina natija beradi. Ushbu tajribalarni milliy qonunchiligimizga moslashtirish oilaviy zo‘ravonlikka qarshi kurash samaradorligini sezilarli oshiradi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada quyidagi aniq va amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan takliflar ilgari surildi:

birinchidan, ruhiy va iqtisodiy zo‘ravonlikni aniqlash uchun dalillarni baholashning yagona huquqiy standartlarini joriy etish;

ikkinchidan, himoya orderlari ijrosini raqamli monitoring orqali nazorat qilish;

uchinchidan, zo‘ravon shaxslar uchun majburiy rehabilitatsiya dasturlarini jinoyat-huquqiy choralar bilan uzviy bog‘lash;

to‘rtinchidan, oilaviy zo‘ravonlik ishlarini ko‘radigan ixtisoslashgan sudyalar institutini shakllantirish;

beshinchidan, gender tenglik tamoyilini faqat deklarativ emas, balki real ishlaydigan huquqiy mezonga aylantirish.

Xulosa qilib aytganda, oilaviy-maishiy zo‘ravonlikka qarshi kurash — bu oila institutini yemirish emas, balki uni sog‘lomlashtirish yo‘lidir. Zo‘ravonlikka ko‘z yumish orqali oila saqlanib qolmaydi, aksincha, u ichidan yemiriladi. Huquqning vazifasi esa jimlikni himoya qilish emas, balki inson sha‘nini tiklashdir. Agar jamiyat va davlat bu masalada murosasiz pozitsiyani tanlasa, 126¹-modda faqat qonun matni emas, balki real hayotni o‘zgartiruvchi kuchga aylanadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. (2021). Tahrirlangan va qo‘shimchalar bilan. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/5253371>
2. O‘zbekiston Respublikasi Ayollar va oilani himoya qilish to‘g‘risida qonun. (2020). O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/4987654>
3. World Health Organization (WHO). (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. WHO. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625>
4. García-Moreno, C., Jansen, H. A. F. M., Ellsberg, M., Heise, L., & Watts, C. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women’s health and domestic violence. *The Lancet*, 368(9543), 1260–1269. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(06\)69523-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(06)69523-8)
6. Republic of Spain Ley Orgánica de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género. (2004). Boletín Oficial del Estado. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2004-21760>

7. Germany Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. (2022). Protection against domestic violence in Germany. <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/meta/en>
8. Government of Canada. (2019). Family violence in Canada: A statistical profile. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85-002-x/2019001/article/00001-eng.htm>
9. Heise, L. L., & Kotsadam, A. (2015). Cross-national and multilevel correlates of partner violence: An analysis of data from population-based surveys. *The Lancet Global Health*, 3(6), e332–e340. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(15\)00013-3](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(15)00013-3)
10. United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
11. Council of Europe. (2011). Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention). <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>
12. Ellsberg, M., Jansen, H. A., Heise, L., Watts, C., & Garcia-Moreno, C. (2008). Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: An observational study. *The Lancet*, 371(9619), 1165–1172. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)60522-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)60522-X)
13. Karam, A., & Soriano, C. (2014). Domestic violence law and practice: A comparative study of European and Central Asian approaches. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 28(2), 157–180. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebu005>
14. UN Women. (2021). Ending violence against women: From commitments to action. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/05/ending-violence-against-women>